

Nr 110.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av en fabrik för tillverkning av syntetiskt gummi; given Stockholms slott den 2 april 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 april 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS. MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om försäljning av gummifabriken i Stockvik samt anför därvid följande.

I syfte att motverka den råvarubrist, som under kriget drabbade landets gummiindustri genom avspärrningen av handelsförbindelserna, påbörjades redan 1941 en av statsmakterna stödd verksamhet för att åstadkomma en inhemsk tillverkning av syntetiskt gummi. Verksamheten bedrevs till en början i form av tekniskt-vetenskaplig forskning i laboriemässig skala samt experimentella försök i halvstor skala. År 1943 beslöts, att en fabriksmässig tillverkning av syntetiskt gummi skulle upptagas. I sådant syfte träffades mellan statens industrikommission och Stockholms superfosfat fabriks aktiebolag ett avtal, enligt vilket bolaget åtog sig att för kronans

Bihang till riksdagens protokoll 1948. 1 saml. Nr 110.

räkning i närheten av bolagets fabriker i Ljungaverk uppföra en fabrik för framställning av syntetiskt gummi och att under tiden till och med år 1968 vid denna tillverka sådant gummi. Enligt avtalet skulle bolaget utan ersättning upplåta mark för anläggningen samt bidra till anläggningskostnaderna med 750 000 kronor. Anläggningen skulle tillhöra kronan, men å området uppförda byggnader skulle vid upplåtelse tidens utgång utan lösen tillfalla bolaget med äganderätt. Senare träffades mellan industrikommissionen och fosfatbolaget ett nytt avtal av i stort sett samma innehåll, avseende anläggande av en liknande fabrik i Stockvik. Bolaget skulle emellertid i detta fall icke bestrida någon del av anläggningskostnaderna för fabriken, vilken skulle uppföras på mark som för ändamålet förvärvades av kronan, medan bolaget å andra sidan icke skulle erhålla någon rätt till byggnaderna efter avtalstidens utgång år 1968.

Fabriken i Ljungaverk påbörjade driften på försommaren 1944 och driften pågick sedan till den 5 oktober samma år, då en explosionsolycka föranledde driftstopp. Våren 1945 kunde driften återupptagas och ungefär samtidigt började tillverkningen vid fabriken i Stockvik.

Efter förslag av industrikommissionen bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 10 maj 1946 kommissionen att föranstalta om upphörande senast den 15 i samma månad av framställningen av syntetiskt gummi vid fabriken i Stockvik samt att vidtaga för fabriken bevarande erforderliga åtgärder. Vid fabriken i Ljungaverk fortsatte tillverkningen till 1947 års utgång.

Till den i det föregående berörda verksamheten beträffande syntetiskt gummi — forsknings- och försöksverksamhet samt fabriksmässig tillverkning — ha vid skilda tillfällen anvisats anslag av statsmedel, uppgående till sammanlagt 25 669 000 kronor. Av de anvisade medlen ha tillhoppa 22 769 000 kronor upptagits å driftbudgeten eller, efter att från början ha haft form av anslag å kapitalbudgeten, täckts medelst avskrivningsanslag å driftbudgeten, medan ett belopp av sammanlagt 2 900 000 kronor alltså har karaktären av kapitalbudgetanslag. Av sistnämnda belopp har 750 000 kronor beräknats motsvara restvärde å den nedlagda fabriken i Stockvik.

I september 1946 anhöll fosfatbolaget hos dåvarande chefen för folkhus-hållningsdepartementet, att bolaget måtte få inlösa fabriksanläggningen i Stockvik samt att i anslutning därtill även vissa andra mellanhavanden mellan kronan och bolaget måtte avvecklas. Sedan industrikommissionens yttrande över framställningarna inhämtats, uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 25 april 1947 åt verkställande direktören hos statens reservförrådsnämnd Ragnar Kindgren att å kronans vägnar genom förhandlingar med bolaget i samråd med berörda myndigheter söka åstadkomma en reglering av mellanhavandet mellan kronan och bolaget.

Efter fullgjort uppdrag har Kindgren med skrivelse den 23 februari 1948 överlämnat redogörelse för de förda förhandlingarna samt förslag till upp-

görelse med bolaget, vilket förslag bolaget förklarat sig berett att på visst villkor acceptera. Beträffande Stockviksfabriken innehålla redogörelsen och förslaget i huvudsak följande.

Anläggningskostnaderna för fabriken hade för staten uppgått till 6 018 000 kronor. Vid förhandlingarna hade förevarit fråga om överlåtelse till bolaget, förutom av gummifabriken, av den med hjälp av statsmedel i bolagets fabrikslokaler i Ljungaverk anordnade salpetersyreapparaturen samt den på enahanda sätt tillkomna ljungasalpeterfabriken. Sedan olika förslag diskuterats hade Kindgren lämnat ett anbud, enligt vilket bolaget efter avdrag för nyssnämnda fordran skulle för övertagande av de ifrågasvarande anläggningarna erlägga tillhoppa 3 997 878 kronor 49 öre. I detta anbud hade Stockviksfabriken upptagits till 2 918 178 kronor 80 öre samt övriga anläggningar till sammanlagt 2 079 699 kronor 69 öre, varjämte bolaget gottskrivits 1 000 000 kronor för en bolagets fordran å livsmedelskommissionens clearingkassa för gödselmedel. Bolaget hade erbjudit sig att för samtliga anläggningar betala 3 600 000 kronor. I det förslag till uppgörelse, om vilket man slutligen enats och vilket uppgjorts i samråd med bl. a. representanter för industrikommissionen, hade det belopp bolaget hade att erlägga bestämts till 3 700 000 kronor. Bolaget hade därjämte förklarat sig icke ha några krav å clearingkassan för gödselmedel. Med hänsyn härtill och då salpetersyreapparaturen och ljungasalpeterfabriken värderats till sammanlagt 2 079 699 kronor 69 öre hade Kindgren — med beaktande av att bolaget framhållit att Stockviksfabriken vore nedlagd och att bolaget ännu icke visste för vilket ändamål fabriken skulle kunna komma till användning — i förslaget till uppgörelse vidare medgivit att köpesumman för Stockviksfabriken i ett blivande köpebrev finge sättas till 1 621 000 kronor. Övertagandet skulle anses ha ägt rum den 1 januari 1948 och bolaget skulle icke behöva hålla någon beredskap vid fabriken. Tidigare avtal rörande fabriken skulle hävas.

Över förslaget till uppgörelse i vad avser försäljning av gummifabriken har riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap den 26 februari 1948 avgivit utlåtande, däri nämnden förklarar sig icke ha något att erinra mot att fabriken säljes utan skyldighet för köparen att hålla fabriken i beredskap.

Riksräkenskapsverket har den 9 mars 1948 avgivit utlåtande i förevarande ärende och därvid även utlåtits sig över en framställning från reservförrådsnämnden angående disposition av visst överskott å försäljningen av ljungasalpeter. I utlåtandet förordar riksräkenskapsverket, att nämnda överskott å 6 400 000 kronor samt vid den nu ifrågasatta försäljningen inflytande medel i första hand användas för avskrivning av dels ljungasalpeterfabrikens nettokapitalvärde, 3 120 000 kronor, och dels förenämnda å kapitalbudgeten kvarstående 2 990 000 kronor av de anslag, som anvisats för

verksamheten beträffande syntetiskt gummi. Återstoden bör enligt ämbetsverket redovisas till inkomstitteln övriga diverse inkomster.

Departementschefen. Då handelsförbindelserna med utlandet efter krigets slut kunde återupptagas och det blev möjligt att ånyo importera råvaror för gummiindustrien, bortföll behovet att ur försörjningssynpunkt längre fortsätta den inhemska tillverkningen av syntetiskt gummi. Fråga uppkom därför om driften vid de för ändamålet uppförda fabrikerna skulle nedläggas. Ur beredskapssynpunkt ansågs emellertid önskvärt att tillverkningen vid fabrikerna fortsattes någon tid, varigenom man skulle kunna uppnå mera definitiva resultat beträffande tillverkningsprocessens lämpliga utformning. Såsom i det föregående nämnts nedlades driften vid Stockviksfabriken i maj 1946, varefter åtgärder vidtogos för fabriken bevarande. Vid fabriken i Ljungaverk upphörde tillverkningen av syntetiskt gummi i fabriksmässig skala med utgången av år 1947, men viss försöksverksamhet i anslutning till forskningsarbetet skall fortsätta under år 1948 liksom även arbeten för konservering av fabriken, inberäknat upprättande av ritningar och arbetsbeskrivningar för arkivering.

Genom fosfatbolagets framställning i september 1946 aktualiserades frågan om reglering i ett sammanhang av de mellanhavanden som förelågo mellan kronan och bolaget. I sådant syfte utsågs en särskild förhandlare, vilken såsom förut nämnts nu framlagt förslag till uppgörelse med bolaget. I förslaget ingår bl. a. överlåtelse till bolaget av gummifabriken i Stockvik. Taxeringsvärdet å densamma utgör enligt inhämtad uppgift 2 885 000 kronor. Köpesumman för gummifabriken, 1 621 000 kronor, kan synas låg i förhållande till taxeringsvärdet, men, då bolaget samtidigt avstått från sina anspråk å livsmedelskommissionens clearingkassa för gödselmedel, torde beloppet kunna godtagas såsom ett led i uppgörelsen. Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har icke haft något att erinra mot överlåtelsen och har icke ansett erforderligt att fabriken hålles i beredskap. Under dessa förhållanden och då det torde få anses vara av värde att fabriksanläggningen kommer till praktisk nytta, ansluter jag mig till förslaget i denna del. Förslaget i övrigt föranleder icke heller någon erinran från min sida. Jag har därför för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att godkänna, att överenskommelse träffas med bolaget i enlighet med förslaget. Riksdagens medgivande erfordras emellertid till försäljning av fabriksfastigheten i Stockvik, varför sådant medgivande nu torde böra inhämtas. Det med anledning av överenskommelsen inflytande beloppet torde få disponeras i enlighet med riksräkenskapsverkets förslag.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ifrågavarande fabriksfastighet i Stockvik må överlätas till Stockholms superfosfat fabriks aktiebolag på de villkor,

som angivas i det förutberörda förslaget till uppgörelse med bolaget.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Carl D. Ossmark.